

ÖĞRETMEN ADAYILARININ EĞİTİM STRESİ VE ÖĞRENMEYE KARŞI TUTUMLARI ÜZERİNDE KARŞILAŞTIRMALI BİR ARAŞTIRMA

Hüseyin IZGAR¹

Özet

Stres günümüzde insan ilişkilerinin kalitesini ve insanın verimliliğini en çok etkileyen değişkenlerden birisidir. İnsanlarla ilgili birçok değişken stresle ilişkisi açısından incelenmiştir. İnsanların stresten en çok etkilenen özelliklerinden biri de tutumlarıdır. Tutumlar; insan davranışlarının en önemli tayin edicilerinden biridir. Davranışın önemli bir yordayıcısı olarak görülen tutum bireyin yaşadığı çevrenin etkisiyle değişebilmektedir. Bu değişim aynı zamanda duygu, düşünce ve değerlerde de bir değişimi ifade etmektedir. Bu çalışmada Bayburt Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri ile Bayburt Eğitim Fakültesinde öğrenim gören formasyon öğrencilerinin eğitim stresi düzeyleri ve öğrenmeye karşı tutumları karşılaştırmalı olarak incelenmiş, stresin öğrenmeye karşı tutumu ne ölçüde yordadığı ortaya konmuştur.

Araştırmanın verileri eğitim stresi ölçeği ve öğrenmeye ilişkin tutum ölçeği ile toplanmıştır. Verilerin analizinde bağımsız t testi, varyans analizi ve regresyon analiz teknikleri kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları üniversite öğrencilerinin eğitim stresi puanlarının cinsiyete göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Formasyon grubu öğretmen adayı üniversite öğrencilerinin eğitim stresi düzeyleri eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuş, çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre not kaygısının öğrenmeye ilişkin tutumu negatif şekilde yordadığı ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: *Öğrenmeye karşı tutum, Eğitim stresi.*

---

¹Doç. Dr. Bayburt Üniversitesi, Bayburt Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi. hizgar@bayburt.edu.tr

A COMPARATIVE STUDY ON THE TRAINING STRESS OF PROSPECTIVE TEACHERS AND THEIR ATTITUDES TOWARDS LEARNING

Abstract

Nowadays, stress is one of the most influential variables that affects the quality of human relationships and the productivity of people. Several variables have been studied in terms of stress related to human relations. One of the characteristics of people most affected by the stress is their attitude. Attitude is one of the most important decisive of human behaviour. Attitude which is seen as an important predictor of behaviour can change due to the effect of the environment in which the individual lives. At the same time, this change expresses a change in feelings, thoughts and values. In this study, stress levels of final year students studying at Bayburt Faculty of Education and students on teacher training program at Bayburt Faculty of Education and their attitudes towards learning have been studied comparatively and it has been demonstrated to what extent the stress predicts the attitude towards learning. Research data were collected with Training Stress Scale and The Scale of Attitudes Toward Learning. Independent Samples t Test, ANOVA and Multiple Linear Regression were used that analyzed the research data. The findings of research showed that Training Stress Scale points of university students according to sex significantly weren't differentiation. The training stress levels of prospective teachers in training group were found significantly higher than faculty of education students. The findings of Multiple Linear Regression showed that notes concerns predicted attitudes towards learning negatively.

Keywords: *Attitudes towards learning, Training Stress*

GİRİŞ

Stres, Latince “accentus” kelimesinden türeyen, Fransızca ve İngilizce’de “stress” olarak kullanılan ve bu dillerden Türkçe’ye geçen zorlanma, sıkıntı, gerilme, bedenin kendisine yapılan herhangi bir baskıya verdiği tepki anlamlarına gelen bir sözcüktür.

Türk Dil Kurumu Sözlüğünde, bazı etkenlerin organizmada, iç organlarda ve metabolizmada oluşturduğu bozukluklar; sıkıntı ise bu bozukluğun sebep olduğu etkili ve sürekli yorgunluk, meşakkat, mihnet olarak tanımlanmıştır (TDK 1988: 1296, 1341).

Organizmanın tehdit karşısında olduğu stres durumunda insanlarda hem bedensel, hem psikolojik düzeyde bir dizi olay meydana gelir. Bedensel düzeydeki değişikliklerin bütün insanlarda aynı basamaklardan geçmesine karşın, psikolojik düzeyde olanlar, kişilik ve çevre gibi bireysel şartlara bağlı olarak değişiklik gösterir (Izgar, 2008:171).

Stres terimi uzun süredir çok yaygın olarak kullanılmakla birlikte tek ve yeterli bir tanımı yapılamamıştır. Bugünkü anlamda stresi ilk tanımlayan kişi Hans Selye’dir. Stres kavramını ilk kullanan kişi olan Selye, stresi; bedenin herhangi bir ihtiyaca karşı gösterdiği nedeni belli olmayan yaygın tepki olarak tanımlamıştır (Selye, 1973).

En çok kabul gören stres tanımlarından biri de McGrathe ait olan stres tanımıdır. McGrathe göre, organizma ile (ister bir birey ister bir grup ya da bir organizasyon olsun) içinde yaşadığı çevre, yani fiziksel ve sosyal sistem arasında sürekli bir ilişki vardır. Bir organizmanın çevresinden gelen talepleri karşılama mekanizmaları arasında bir dengesizlik olduğu zaman organizma bu talepleri karşılayamamakta ve stres ortaya çıkmaktadır (McGrath, 1970).

Stres, çevrede olup biten bir takım dışsal uyarıcılarla fizyolojik ya da psikolojik kökenli içsel uyarıcılar tehdit olarak algılandığında vücudun kendini korumak için verdiği otomatik tepkilerdir (Barut, Özkamalı, & Tıngır, 2010).

Cüceloğlu (2003: 321) tarafından ise “bireyin fiziksel ve sosyal çevreden gelen uyumsuz koşullar nedeniyle, bedensel ve psikolojik sınırlarının ötesinde harcadığı çaba” olarak ele alınmıştır.

Görüldüğü gibi alan yazında stres kavramıyla ilgili yapılan tanımlar, kavrama olan bakış açısına ve/veya yaklaşıma göre değişmektedir. Tarihsel süreç içerisinde bu yaklaşımlardan bazıları daha fazla benimsenmiş ve kavramın gelişimine daha fazla katkıda bulunmuştur.

Stres çeşitli nedenlerden kaynaklanabilir. Stres oluşturan ve stresi besleyen etkenler genel olarak altı grupta toplanmaktadır (Izgar, 2008:172):

- **Fiziksel etkenler:** Kişinin içinde ve dışında olan etkenler. Sıcak, soğuk, gürültü vb.

- **Psikolojik etkenler:** Kişilik yapıları ve düşünce tarzları. Mükemmeliyetçilik, sabit fikirlilik, batıl inançlar, bastırma vb.

• **Toplumsal etkenler:** Kişiler arası problemler, yetersiz para, zaman ve kaynakların yetersizliği, rutin işler vb.

• **Ruhsal etkenler:** Değerlerin kaybı, yaşamın anlam ve amacının kaybolmaması, güçlü bir ilişkinin olmaması.

• **İşle ilgili etkenler:** İş yerinde sık sık yaşanan ancak sebebi belli olmayan işle ilgili stres etkenleri: ücret, denetçilerle yaşanan problemler, iş arkadaşları ile ilişkiler vb.

• **Durumsal etkenler:** Kişinin dışarıdan destek almaması, yetersiz eğitim almış olması, meslektaşları ile duygu paylaşımı yaşayamaması vb.

Öztürk (1995) ve Aysan'ın (1993) Selye'den aktardıklarına göre, organizmanın strese karşı üç aşamalı bir fiziksel tepkisinin olduğu ileri sürülmektedir. Bu aşamalar:

Birinci Aşama: Birinci aşamada organizma alarm tepkisi gösterir. Durumun farkına varan organizma savaşmak ya da durumdan kaçmak için bedensel olarak hazırlık yapar.

İkinci Aşama: Stresi oluşturan duruma uyum sağlanır. Uyumdan sonra alarm reaksiyon sonucu oluşan bedensel değişiklikler de yok olur. Organizmanın dayanma gücü başlangıçtaki düzeye gelebilir.

Üçüncü Aşama: Uzun süre aynı stresel faktöre maruz kalan organizmanın dayanma gücü biter. Alarm belirtileri yeniden görülmeye başlar. Savunma reaksiyonlarının süresinin uzaması sonucunda uyum hastalıkları oluşmaktadır

Organizma kendisini bedensel veya ruhsal olarak, tehdit altında hissettiği veya zorlandığı durumlarda ortaya çıkan stres karşısında, hem bedensel hem de psikolojik olarak tepki vermektedir. Baltaş ve Baltaş'a göre (2008: 59), insanda stres tepkisi yaratan kaynakları üç grupta toplamak mümkündür. Bunlar: fizikî çevreden kaynaklananlar, iş veya meşguliyet konusundan kaynaklananlar, psiko-sosyal özelliklerden kaynaklananlar olarak sıralanabilir.

• Fizikî çevreden kaynaklananlar arasında hava kirliliği, gürültü, kalabalık, radyasyon, sıcaklık, soğukluk, toz vb. yer alır.

• İş veya meşguliyet konusundan kaynaklananlar arasında ağır iş, gece işi, aşırı yüklenme, karar verme güçlükleriyle dolu büyük sorumluluk getiren işler, zaman baskısı altında çalışma vb. sayılabilir.

• Psiko-sosyal özelliklerden kaynaklananlar kendi aralarında üçe ayrılır. Bunlar günlük stresler, gelişimsel stresler, hayat krizleri niteliğindeki stresler. Gelişimsel stresler: Gelişimsel nitelikteki olayların sebep olduğu streslerdir. Hayat krizleri niteliğindeki stresler: Her hayata başlı başına biçim verecek nitelikteki olayların yarattığı streslerdir.

Stresin birey üzerinde psikolojik, fizyolojik ve davranışsal etkileri vardır. Bu etkiler stresin belirtileri şeklinde kendini gösterir ve fiziksel, duygusal, bilişsel ve sosyal olmak üzere dört grupta toplanabilir. Bu belirtileri Braham (1998) şu şekilde özetlemiştir:

• **Fiziksel Belirtiler:** Baş ağrısı, düzensiz uyku, sırt ağrıları, çene kısılması veya diş gıcırdatma, kabızlık, ishal ve kolit, döküntü, kas ağrıları, hazımsızlık ve ülser, yüksek tansiyon veya kalp krizi, aşırı terleme, iştahta dengesizlik, yorgunluk veya enerji kaybı, kazalarda artış.

• **Duygusal Belirtiler:** Kaygı veya endişe, depresyon veya çabuk ağlama, ruhsal durumdaki ani değişiklikler, asabilik, gerginlik, özgüven azalması veya güvensizlik hissi, aşırı hassasiyet veya kolay kırılabilirlik, öfke patlamaları, saldırganlık veya düşmanlık, duygusal anlamda tükendiğini hissetme.

• **Bilişsel Belirtiler:** Konsantrasyon ve karar vermede güçlük, unutkanlık, zihin karışıklığı, hafızada zayıflık, aşırı derecede hayal kurma, tek bir fikir ya da düşünceye saplanma, mizah anlayışı kaybı, düşük verimlilik, iş kalitesinde düşüş, hatalarda artış, muhakemede zayıflama.

• **Sosyal Belirtiler:** İnsanlara karşı güvensizlik, başkalarını suçlamak, randevulara gitmemek ya da çok kısa zaman kala iptal etmek, insanlarda hata bulmaya çalışmak ve sözle rencide etmek, haddinden fazla savunmacı tutum ve birçok kişiye birden küs olmak.

Stres her zaman olumsuz bir etkiye sahip değildir. Olumlu ve olumsuz iki yönü vardır. Selye'nin "Eustress" olarak tanımladığı yapıcı stresin, insanları hayatlarında olumlu etkileri bulunmaktadır. İş yaşamında, artan iş yükü karşısında makul derecede bir stres, daha fazla gayret gösterilmesine yardımcı olabilir, yaratıcılığı geliştirebilir. Zararlı stres (distress), genel olarak uzun yaşanan strestir ve bireyler üzerinde sebep olduğu fiziksel ve ruhsal çöküntü, ciddi hastalıklara yol açabilir (Schoenemann ve diğ., 2000).

İnsanların stresten en çok etkilenen özelliklerinden biri de tutumlarıdır. Stres yaşayan insanın sergilediği duyuşsal davranışlar; insanlara karşı güvensizlik, başkalarını suçlamak, randevulara gitmemek ya da çok kısa zaman kala iptal etmek, insanlarda hata bulmaya çalışmak ve sözle rencide etmek, haddinden fazla savunmacı tutum ve birçok kişiye birden küs olmak vb. olarak sayılabilir.

Tutum, en geniş anlamda bir bireyin belirli bir objeye veya bir kimseye karşı zihinsel açıdan hazır oluş durumu veya belirli bir biçimdeki vaziyet alışıdır (Allport, 1935). Diğer bir deyimle, bireylerin belirli objelere karşı, geçirdiği çeşitli deneyimler sonucu düzenli bir tavır alışları, davranış biçimleridir.

Tutum, bireyin kendi dünyasının (iç âleminin) bir yönü ile ilgili olarak, belirli değer yargılarına ve inançlarına bağlı olarak ortaya çıkan coşku ve tanıma süreçleridir. Dayandıkları inanç ve değer yargıları devam ettikçe, devamlılıklarını sürdürürler (Eren, 2001:174).

Tutumlar, insan davranışlarının en önemli tayin edicilerinden biridir. Genel olarak tutum, belirli bir varlığa (nesnelere, insanlara, yerlere, olaylara ve fikirlere) yönelik lehte veya aleyhte gerçekleşen psikolojik bir eğilim olarak tanımlanabilir (Eagly ve Chaiken, 1993). Davranışın önemli bir yordayıcısı olarak görülen tutumun bilişsel, duyuşsal ve davranışsal olmak üzere üç yönünün olduğu söylenebilir (Anderson, 1988). Bunlardan birincisi olan bilişsel yön, fikirler ve önermeleri içerir. İkincisi, duyuşsal yöndür ve fikirlere

eşlik eden duyguları içerir. Üçüncüsü ise davranışsal yöndür ve davranış için hazır olmayı içerir (Gagne, 1985).

Tutumlar. Bireyin yaşadığı çevrenin etkisiyle değişebilmektedir. Bu değişim aynı zamanda duygu, düşünce ve değerlerde de bir değişimi ifade etmektedir. Olumsuz tutumları değiştirmede en önemli faktörlerin başında güdüleme (motivasyon) gelir. Psikologlar “etki kanunu” adını verdikleri bir öğrenme ilkesine inanırlar. Bu kanuna göre sonunda ödüllendirilmesi muhtemel bir hareket tekrar edilir.

İnsanların zekâsının düşünme yeteneği ve bu yolla problem çözme becerisi olduğu kabul edildiğinde, stresle başa çıkma ve stresten etkilenmenin zekâ ile ilişkili olduğu ve bu ilişkinin iki yönlü olduğu varsayılabilir. Araştırma bulguları, stres seviyesi artıkça zihinsel yeteneklerin zayıfladığı yönündedir. Bu durumun, zihinsel kapasitenin belirli bir bölümünün stresle baş edebilmek için ayrılması ve onunla meşgul olması nedeniyle, diğer yaşam olayları için daha düşük bir zihinsel kapasitenin kullanılmasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir (Baltaş ve Baltaş, 2008: 48).

Eğitimde amaçlar, eğitim-öğretim faaliyetleri sonucunda öğrencilerin kazanması gereken özellik ve davranışlar işaret eder. Davranışlar, amaçların gözlenebilir hale dönüşmüş şeklidir. Davranış, kişinin dolaylı ya da doğrudan ölçülebilen ve gözlenebilen tüm bilinçli faaliyetleridir. Bu faaliyetler dıştan doğrudan gözlenebilen hareket ve beceri biçiminde olabileceği gibi, zihinsel, duygusal, sosyal ve ahlaki davranışlar da olabilir. Davranışlar bir konunun içeriğini oluşturur.

Öğretim sonucu öğrenme ürünleri olarak ortaya çıkar. Bu öğrenme ürünleri bilgiler, beceriler ve tutumlardır. Bilgiler bilişsel (zihinsel) davranışları, beceriler psikomotor davranışları, tutumlar ise duygusal davranışları oluşturur. Tutumlar, duygusal yönü ağırlık taşıyan davranışlardır.

Eğitimde öğrenciler için tutum nesnesi, okul, bir ders, dersin konusu dersin öğretmeni olabilir. Din ve ahlak öğretiminde tutumlar önemli bir yer tutar. Dini sevme, dini ve ahlaki değerleri benimseme, dine karşı olumlu bir tutum geliştirme vb. Tutum, davranış öncesi hangi yönde davranılacağını belirleyen bir iç durumdur. Kazanılmış olan tutumlar davranışlara yön verirler. Tutumu bilinen birinin davranışının ne olabileceği tahmin edilebilir. Çünkü davranış ile tutum arasında uyum ve tutarlılık vardır (Başaran, 1996:293). Diğer insanlara saygı duymak, yardımlaşmak gibi sosyal tutumlar okullarda en çok üzerinde durulan tutumlardandır.

Amaç

Öğrenmeye karşı olumlu tutum öğrenmede motivasyon sağlar ve akademik başarıyı artırır. Öğrenmeye karşı olumsuz tutum ise başarıyı düşürebilir. Bu çalışmada stresin üniversite öğrencilerinde öğrenmeye karşı tutumu ne derece etkilediği incelenmiştir. Bu amaçla Bayburt Üniversitesi Bayburt Eğitim Fakültesi son sınıf öğrencileri ile formasyon programı öğrencileri karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve aşağıdaki sorular cevaplanmaya çalışılmıştır.

1. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ile formasyon programı öğrencilerinin stres düzeyleri ve öğrenmeye karşı tutumları arasında anlamlı fark var mıdır? (1. Öğrenmeye ilişkin tutum cinsiyet açısından farklılaşmakta mıdır?)
2. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ile formasyon programı öğrencilerinin stres düzeyleri öğrenmeye karşı tutumlarını ne ölçüde etkilemektedir?(2. Eğitim stresi cinsiyet açısından farklılaşmakta mıdır)
3. Öğrenmeye ilişkin tutumun öğrenim görülen bölüm açısından farklılaşmakta mıdır?
4. Eğitim stresinin öğrenim görülen bölüm açısından farklılaşmakta mıdır?
5. Öğrenmeye ilişkin tutum ile eğitim stresi arasında bir ilişki var mıdır?
6. Eğitim stresi öğrenmeye ilişkin tutumu ne düzeyde yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırma, **üniversite öğrencilerinin stres düzeylerini ve öğrenmeye karşı tutumlarını ölçmeye** dönük ilişkisel tarama modelinde bir çalışmadır. Araştırma kapsamında Bayburt Eğitim Fakültesi son sınıf **öğrencileri** ile Bayburt Eğitim Fakültesinde formasyon programına katılan öğrencilerin stres düzeyleri ve öğrenmeye karşı tutumları öğrenim gördükleri program ve cinsiyetleri esas alınarak karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

Araştırma Grubu

Araştırmanın evreni 2014- 2015 eğitim-öğretim yılında Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören son sınıf öğrencileri ile Bayburt Üniversitesinde açılan formasyon programına katılan üniversite mezunu veya mezun olma aşamasında olan öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırma grubu, araştırmaya gönüllü olarak katılan öğrencilerden oluşmaktadır. Ölçme araçları, araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Araştırmaya Eğitim Fakültesi'nden 208 öğrenci, formasyon programından 107 öğrenci katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Eğitim Stresi Ölçeği

Araştırmada, Sun, Dunne, Hou & Xu (2011) tarafından geliştirilen, Akın, Gediksiz, Arslan & Akın (2012) tarafından Türkçeye uyarlanan *Eğitim Stresi Ölçeği (Educational Stress Scale)* kullanılmıştır. Ölçek, (1) Hiç Katılmıyorum ile (5) Tamamen Katılıyorum arasında değişen 5 dereceli Likert tipi bir ölçek olup, 5 alt boyut ve 16 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin; Çalışma Baskısı (4), İş Yükü (3), Not Kaygısı (3), Öz-Beklenti (3), Umutsuzluk (3) 3 maddeden oluşan beş alt boyutu bulunmaktadır. Ters puanlanan madde bulunmayan ölçekten alınan en yüksek puan 80, en düşük puan ise 16'dır.

Cronbach alfa iç tutarlılık güvenilirlik katsayıları ölçeğin bütünü için .81, çalışma baskısı alt ölçeği için .74, iş yükü alt ölçeği için .75, not kaygısı alt ölçeği için .71, öz beklenti alt ölçeği için .66, umutsuzluk alt ölçeği için .66 olarak hesaplanmıştır.

Öğrenmeye İlişkin Tutum Ölçeği

Bu araştırmada, üniversite öğrencilerinin öğrenmeye ilişkin tutumlarını belirlemek için Kara (2010) tarafından geliştirilen Öğrenmeye İlişkin Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek, (1) Hiç Katılmıyorum ile (5) Tamamen Katılıyorum arasında değişen 5 dereceli Likert tipi bir ölçek olup, 4 alt boyut ve 40 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin “Öğrenmenin Doğası” alt boyutunda 6 olumlu 1 olumsuz, “Beklenti” alt boyutunda 8 olumlu 1 olumsuz, “Açıklık” alt boyutunda 6 olumlu 5 olumsuz, “Kaygılanma” alt boyutunda 9 olumlu 4 olumsuz madde yer almaktadır. Öğrenmenin doğasına ilişkin en düşük puan 7, en yüksek puan 35, öğrenmeye ilişkin duyulan kaygı durumlarını yansıtan tutumlarda ise en düşük puan 13, en yüksek puan 65; öğrenmeden beklentileri yansıtan tutumların en düşük puanı 9 en yükseği ise 45 puandır. Öğrenmeye ilişkin açıklık konusunda alınabilecek en düşük puan 11, en yüksek puan ise 55’tir. 4., 8., 11., 13., 16., 20., 24., 28., 32., 36. ve 38. Maddeler ters puanlanmaktadır. Ölçeğin test tekrar test güvenilirliği .87’dir. Her bir alt boyutun Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı .72 ile .81 arasında değişmektedir. Ölçeğin tamamı için hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısı ise .73’tür.

Verilerin Analizi

Öğrencilerin stres düzeylerini tutum puanlarını belirlemek için aritmetik ortalama ve standart sapma kullanılmıştır. Stres düzeyleri ile öğrenmeye ilişkin tutumlarını cinsiyet ve fakülte değişkenlerine göre karşılaştırmak için bağımsız t testi, varyans analizi ve regresyon analiz teknikleri kullanılmıştır.

BULGULAR

1. Öğrenmeye İlişkin Tutumun Cinsiyet Açısından Farklılaşma Durumuna İlişkin Bulgular

Öğrenmeye ilişkin tutumun cinsiyet açısından farklılaşmasına ilişkin bağımsız örneklemelerde t testi sonuçları Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrenmeye ilişkin tutumun cinsiyet açısından farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Sd	P
Kız	182	88.81	11.74	-2.03	313	.04
Erkek	133	91.65	13.03			

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin öğrenmeye ilişkin tutumları cinsiyet açısından anlamlı ölçüde farklılaşmaktadır, $t(313)=-2.03, p<.05$. Erkeklerin öğrenmeye ilişkin tutum puan ortalamaları (Ortalama=91.65, SS=13.03) kızların puan ortalamalarından anlamlı ölçüde (Ortalama= 88.81, SS=11.74) daha yüksek bulunmuştur.

2. Eğitim Stresinin Cinsiyet Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Eğitim stresi puanlarının cinsiyet açısından farklılaşmasına ilişkin bağımsız örneklemelerde t testi sonuçları Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Eğitim stresi puanlarının cinsiyet açısından farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Sd	P
Kız	182	50.49	9.40	-.36	313	.72
Erkek	133	50.87	9.13			

Tablo 2’de görüldüğü üzere üniversite öğrencilerinin eğitim stresi puan ortalamaları cinsiyetlerine göre anlamlı ölçüde farklılık göstermemiştir ($t(313)=-.36, p>.05$).

3. Öğrenmeye İlişkin Tutumun Öğrenim Görülen Bölüm Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Öğrenmeye ilişkin tutumun öğrenim görülen bölüm açısından farklılaşmasına ilişkin bağımsız örneklemelerde t testi sonuçları Tablo 3’de gösterilmiştir.

Tablo 3. Öğrenmeye ilişkin tutumun okunulan bölüm açısından farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Sd	P
Eğitim Fakültesi	208	91.30	11.86	2.62	313	.009
Pedagojik formasyon	107	87.49	12.98			

Tablo 3’de görüldüğü gibi üniversite öğrencilerinin öğrenmeye ilişkin tutumları öğrenim gördükleri bölümlere göre anlamlı ölçüde farklılık göstermektedir ($t(313)=2.62, p<.05$). Eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin öğrenmeye karşı tutumlarının puan ortalamaları (Ortalama=91.30, SS=11.86) pedagojik formasyon programında öğrenim gören öğrencilerin puan ortalamalarından (Ortalama=87.49, SS=12.98) anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur.

4.Eğitim Stresinin Öğrenim Görülen Bölüm Açısından Farklılaşmasına İlişkin Bulgular

Eğitim stresi puanlarının öğrenim görülen bölüm açısından farklılaşmasına ilişkin bağımsız örneklemelerde t testi sonuçları Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Eğitim stresi puanlarının öğrenim görülen bölüm açısından farklılaşmasına ilişkin t testi sonuçları

Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	T	Sd	P
Eğitim Fakültesi	208	48.89	9.38	-4.85	313	.000
Pedagojik Formasyon	107	54.07	8.07			

Tablo 4'de verilen değerler incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin eğitim stresi puan ortalamalarının öğrenim görülen bölüm açısından anlamlı ölçüde farklılaştığı görülmektedir. ($t(313)=-4.85, p<.00$). Pedagojik formasyon programına devam eden öğrencilerin eğitim stresi puan ortalamaları (Ortalama=54.07, SS=8.07) eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerin eğitim stresi puan ortalamalarından (Ortalama=48.89, SS=9.38) daha yüksek bulunmuştur.

5. Öğrenmeye İlişkin Tutum ile Eğitim Stresi Arasındaki İlişkiye Yönelik Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları

Tablo 5. Öğrenmeye ilişkin tutum ile eğitim stresinin alt boyutları arasındaki ilişkilere yönelik Pearson korelasyon analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6
1. Öğrenmeye ilişkin tutum	-	-	-	-	-	-
2. Çalışma baskısı	-.08	-	-	-	-	-
3. İş yükü	-.005	.41**	-	-	-	-
4. Not kaygısı	-.23*	.37**	.17**	-	-	-
5. Öz-beklenti	-.16*	.27**	.18**	.37**	-	-
6. Umutsuzluk	.006	.21**	.18**	.14*	.19**	-
Ortalama	90.009	11.79	9.64	9.55	11.24	8.44
Standart sapma	12.37	3.41	2.83	2.94	2.84	2.49

Yapılan analiz sonucunda, öğrenmeye ilişkin tutumun not kaygısı ($r=-.23, p<.01$) ve öz-beklenti ($r=-.16, p<.01$) ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Not kaygısı ve öz-beklenti puanları arttıkça öğrenmeye ilişkin puanlar düşmektedir. Öğrenmeye ilişkin tutumun çalışma baskısı, iş yükü ve umutsuzluk ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir.

6. Eğitim Stresinin Öğrenmeye İlişkin Tutumu Yordamasına İlişkin Bulgular

Eğitim stresinin alt boyutlarının öğrenmeye ilişkin tutumu yordamasına ilişkin bulgular Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. Eğitim stresinin alt boyutlarının öğrenmeye ilişkin tutumu yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonuçları

Değişkenler	B	B'nin standart hatası	β	T	P
Not kaygısı	-.98	.23	-.23	-4.24	.00

Eğitim stresinin alt boyutlarını oluşturan iş yükü, not kaygısı, öz-beklenti, umutsuzluk ve çalışma baskısının öğrenmeye ilişkin tutumu yordama gücünü belirlemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre yalnızca not kaygısının öğrenmeye ilişkin tutumu anlamlı biçimde yordadığı belirlenmiştir. Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre not kaygısı öğrenmeye ilişkin tutumun % 5, 4'ünü açıklamıştır, $R=.233$, $R^2=.054$, $F(1, 313)=17.99$, $p<.05$. Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre not kaygısı öğrenmeye ilişkin tutumu negatif şekilde yordamaktadır, $\beta=-.23$, $t=-4.24$, $p<.05$.

TARTIŞMA VE YORUM

Araştırma bulgularına göre üniversite öğrencilerinin öğrenmeye karşı tutum puanları erkek öğrenciler lehine anlamlı ölçüde farklılık göstermiştir. Bu sonuca dayanarak araştırmaya katılan erkek öğrencilerin öğrenmeye karşı daha istekli olduklarını ortaya koymaktadır. Bu sonuç, araştırma üniversite son sınıf öğrencileri ile yürütüldüğü için, erkek öğrencilerin iş bulma, aile kurma gibi sorumluluklardan daha çok etkilenmiş olabileceklerini düşündürmektedir. Çünkü Türkiye'de işsizlik erkekler açısından kızlara oranla daha ciddi bir sorun olarak algılanmaktadır.

Araştırmanın bulguları üniversite öğrencilerinin eğitim stresi puanlarının cinsiyete göre anlamlı ölçüde farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Öğrencilerin eğitim stresi puan ortalamaları arasındaki fark anlamlı bulunmamakla beraber her iki grubun da eğitim stresi puanları ortalamasının çok üzerinde bulunmuştur (ortalama 33). Bu sonuca dayanarak öğretmen adayı üniversite son sınıf öğrencilerinin eğitim stresi puanlarının yüksek olduğu söylenebilir. Bu durum yakın zamanda katılacakları KPSS sınavından etkilenmiş olabileceklerini düşündürmektedir.

Yapılan araştırmalarda stresin sebepleri tam olarak bir sınıf altında toplanamamaktadır. Çünkü iş yaşamı ve özel yaşamdaki stresin, bireyin içinde bulunduğu ortam, kişiliği, fiziksel özellikleri, psikolojik durumundan kaynaklı olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Net bir sınıflandırma yapılamamakla beraber mevcut veriler ışığında tespitler yapılmaya çalışılmaktadır. Cinsiyet

ve stres ilişkisi başka araştırmalarda da incelenmiş ve cinsiyetin kesin olarak stresi etkileyen ya da etkilemeyen bir faktör olduğu kanısına tam olarak varılamamıştır

Araştırmanın cinsiyetle ilgili bulguları ilgili araştırma sonuçları ile paralellik göstermektedir. Bazı araştırmalarda cinsiyetle stres arasında anlamlı ilişki bulunmazken (Richardson ve Burk; 2009, Cam;2004, Erdoğan ve Diğ.; 2009, Özkaya ve Diğ.; 2008, Sayar, 2005), bazı araştırmalarda anlamlı ilişki bulunmuştur (Gardiner ve Tiggemann;1999; Swanson ve arkadaşları;1996, Sökmen; 2005, Aysan,1998).

Öğrenmeye ilişkin tutum ile cinsiyet arasında da aynı durum söz konusudur. Başer ve Yavuz (2003), Saracaloğlu (2000), Keskin (2003), Aktürk (2012) yaptıkları araştırmalarda tutum ile cinsiyet arasında anlamlı ilişki bulunmazken, Utsumi ve arkadaşları (2000), Aşkar ve Erden (1986)'in araştırmalarında ise anlamlı ilişki bulunmuştur.

Araştırma bulguları, eğitim fakültesi son sınıf öğrencileri ile formasyon alan öğretmen adayı üniversite öğrencilerinin öğrenmeye karşı tutum puanları arasında, eğitim fakültesi öğrencileri lehine anlamlı ölçüde fark olduğunu ortaya koymuştur. Bu durum eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğini tercih ederek eğitim fakültelerine gelmeleri ile açıklanabilir. Formasyon öğrencilerinin öncelikli tercihi öğretmenlik değildir. Bu sonuç Aktürk (2012)'ün üzerinde yaptığı araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Bu araştırmada öğretmenlik mesleğini sevdiği için tercih eden öğretmen adaylarının öğrenmeye karşı tutum puanları diğer gruplardan daha yüksek bulunmuştur.

Araştırma sonunda, formasyon grubu öğretmen adayı üniversite öğrencilerinin eğitim stresi düzeyleri eğitim fakültesi öğrencilerinden anlamlı ölçüde yüksek bulunmuştur. Bu sonuç Ardıç (2009)' araştırma sonuçları ile benzerlik göstermektedir. Ardıç, ilk ve ortaöğretim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmada ilk ve ortaöğretim öğrencilerinin stresle başa çıkma davranışları arasında farklılık bulmuştur. Araştırmanın bu bulgusu formasyon öğrencilerinin eğitim fakültesi mezunu olmadıkları için öğretmen olma olasılıklarının daha düşük olduğunu düşünüyor olabileceklerini akla getirmektedir.

Öğrenmeye ilişkin tutum ile eğitim stresinin alt boyutları arasındaki ilişkilere yönelik Pearson korelasyon analizi sonucunda, öğrenmeye ilişkin tutumun not kaygısı ve öz-beklenti ile negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Not kaygısı ve öz-beklenti puanları arttıkça öğrenmeye ilişkin tutum puanları düşmektedir. Öğrenmeye ilişkin tutum ile çalışma baskısı, iş yükü ve umutsuzluk arasında anlamlı bir ilişki olmadığı ortaya çıkmıştır.

Eğitim stresinin alt boyutlarını oluşturan iş yükü, not kaygısı, öz-beklenti, umutsuzluk ve çalışma baskısının öğrenmeye ilişkin tutumu yordama gücünü belirlemek amacıyla yapılan çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre yalnızca not kaygısının öğrenmeye ilişkin tutumu anlamlı biçimde yordadığı belirlenmiştir. Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre not kaygısı öğrenmeye

ilişkin tutumun % 5, 4'ünü açıklamıştır. Çoklu regresyon analizi sonuçlarına göre not kaygısı öğrenmeye ilişkin tutumu negatif şekilde yordamaktadır.

ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına dayanılarak aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1. Benzer araştırmalar başka gruplarda da yapılabilir.
2. Öğretmen adaylarının stres düzeyleri yüksek bulunmuştur. Bunun nedenleri araştırılarak gerekli önlemler alınabilir.
3. Araştırma bulguları dikkate alındığında formasyon programları ile ilgili kararların yeniden gözden geçirilmesi önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Akın, A., Gediksiz, E., Arslan, A., & Akın, U. (2012). The validity and reliability of the Turkish Version of Educational Stress Scale for Adolescents. International Conference on New Trends in Education, 5-7 June, Prague, Czech Republic
- Aktürk, A. O. (2012). Öğretmen Adaylarının Öğrenmeye İlişkin Tutumlarının Öğretmenlik Mesleğini Tercih Etme Nedenlerine ve Akademik Başarılarına Göre İncelenmesi. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD) Cilt 13, Sayı 3, Aralık 2012, Sayfa 283-297
- Allport, G. W. (1935). Attitudes. In C. Murchison (Ed.), Handbook of social psychology (pp. 798-844). Worcester, MA: Clark University Press.
- Ardıç, A. (2009). Öğrencilerde Strese Neden olan Etkenler ve Başa Çıkma Davranışları, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı Yayını.
- Aşkar P. ve Erdem M.(1986). Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları, I.Ulusal Eğitim Kongresi, Marmara Üniversitesi, İSTANBUL.
- Aysan, F. (1998). Lise Öğrencilerinin Stres Yaşantılarında Kullandıkları Başa Çıkma Stratejilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Aysan, F.(1993). Strese İlişkin Farklı Açıklama Modelleri. Buca Eğitim Bilimleri Dergisi. 2 (4) 177- 184.
- Baltaş, A ve Baltaş, Z. (2008). Stres ve Başa Çıkma Yolları. 25. basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Barut, Y., Özkamalı, E., ve Tıngır, S. (2010). Çalışan kadınlarla çalışmayan kadınların stresle başa çıkma yolları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3(14), 177- 186.
- Başaran, İ., E. (1996). Eğitim Psikolojisi, Gül Yayınları, Ankara.
- Başer, N. Ve Yavuz, g. (2003). Öğretmen adaylarının matematik dersine yönelik tutumları, Matematikçiler Derneği, 08.03.2003.

- Braham, B. J. (1998). Stres yönetimi: Ateş altında sakin kalabilmek. Vedat G. Diker (Çev.). İstanbul: Hayat Yayınları
- Cam, E. (2004). Çalışma yaşamında stres ve kamu kesiminde kadın çalışanlar, <http://www.insanbilimleri.com/ojs/index.php/uib/article/viewArticle/71/11>. 01.2013.
- Cüceloğlu, D. (2003). İnsan ve davranışı (12. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Eagly, A. H., & Chaiken, S. (1993). The psychology of attitudes. Fort Worth, TX: Harcourt Brace Jovanovich.
- Erdoğan, T., Ünsar, A.S. ve Süt, N. (2009). Stresin Çalışanlar Üzerindeki Etkileri: Bir Araştırma. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14 (2), 447-461.
- Eren, E. (2001). Örgütsel Davranış ve Yönetim Psikolojisi, (Yedinci Baskı), BETA Basım Yayım ve Dağıtım A.Ş. İstanbul.
- Gagne, R. M. (1985). The conditions of learning. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Gardiner, M. and Tiggemann, M. (1999), Gender differences in leadership style, job stress and mental health in male and female dominated industries. Journal of Occupational and Organizational Psychology, 72: 301–315.
- Izgar, H. (2008). Endüstri ve Örgüt Psikolojisi, Eğitim Akademi Yayınları, Konya.
- Kara, A. (2010). Öğrenmeye ilişkin tutum ölçeğinin geliştirilmesi. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 9(32), 49-62.
- Keskin, A. (2003). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin İngilizceye Yönelik Tutumları İle Akademik Başarıları Arasındaki İlişkiler, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, DEÜ. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- McGrath, Joseph E. (1970). Social and Psychological Factors in Stress, Illinois, Holt Rinehart and Winston Inc., 1970, 14-18.
- Özkaya, O.M., Yakın, V. ve İkinci, T. (2008). Stres düzeylerinin çalışanların iş doyumuna üzerine etkisi. Celal Bayar Üniversitesi çalışanları üzerine ampirik bir Araştırma. Yönetim ve Ekonomi, 15 (1), 163- 179.
- Öztürk, N.(1995). İlkokul öğretmenlerinin çalıştıkları okulun iklimine ilişkin algıladıkları ile gerilim (stres) düzeyleri arasındaki ilişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. İzmir.
- Richardsen Astrid M ve Burke Ronald J. (2009), Occupational stress and job satisfaction among physicians: Sex differences, Social Science & Medicine, Volume 33, Issue 10, Pages 1179-1187.
- Sayar, E. (2005). Yetiştirme Yurtlarında Strese Yol Açan Faktörler ve Ergenlerin Stresle Başa Çıkma Tarzları, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Saracaloğlu, A. S. (2000). Öğretmen adaylarının yabancı dile yönelik tutumları ile akademik başarıları arasındaki ilişki. Eğitim ve Bilim, 25 (115), 65-72.
- Schoenemann, P. Thomas, Thomas F. Budinger, Vincent M. Sarich, William S.-Y. Wang. (2000). "Brain size does not predict general cognitive ability within families," Proceedings of the National Academy of Sciences v. 97(9):4932-4937.
- Selye, H. (1973). The evolution of the stress concept. American Scientist,61(6), 692-699.

- Sökmen, A. 2005); Konaklama İşletmelerinde Yöneticilerin Stres Nedenlerinin Belirlenmesinde Cinsiyet Faktörü: Adanada Ampirik Bir Araştırma. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Güz, 1: 1-27.
- Swanson, V., Power, K. ve Simpson, R. (1996), A comparison of stress and job satisfaction in female and male GPs and consultants. *Stress Med.*, 12: 17-26.
- TDK Türkçe Sözlük (1988). Komisyon, Cilt 2, Ankara, TDK Yay., s:1679.
- Utsumi, M., C., Mendes, C.R. (2000), Short Reports: Researching the attitudes towards mathematics in basic Education, *Educational Psychology*, Vol.20, No.2, 237-243.